REALITĂŢI ISTORICE ROMÂNEŞTI OGLINDITE ÎN SCRIEREA *DIADOCHOS* A LUI BARTOŁOMEJ PAPROCKI (SFÂRŞITUL SECOLULUI AL XVI-LEA)

Tiberiu Pleter

În anul 1602 ieşea de sub teascul tiparniţei pragheze a lui Daniel Sedlčanský o voluminoasă scriere în limba cehă, intitulată *Diadochos, adică succesiunea principilor şi regilor cehi, a episcopilor şi arhiepiscopilor din Praga...* (Diadochos id est succesio, jinak posloupnost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských...)[1]. Autorul ei era literatul polonez Bartołomiej Paprocki z Głogoł i z Paprockej Woli (cca 1540-1614), pe atunci trăitor în capitala Ţărilor Cehe, care era totodată şi cea a Imperiului Habsburgic în acea vreme. Pentru noi, această scriere nu este lipsită de interes, deoarece în unele capitole ale ei se întâlnesc nu puţine pasaje – unele mai extinse, altele cu caracter de însemnări sumare – reflectând diferite fapte şi evenimente istorice petrecute la sfârşitul secolului al XVI-lea în Principatul Transilvaniei şi Banat, dar şi în Ţara Românească şi Moldova. Până în momentul de faţă scrierea *Diadochos* n-a făcut obiectul unei cercetări privind realităţile româneşti descrise în conţinutul ei, încât articolul nostru are şi rostul de primă semnalare a acestora.

[1] Depăşind 1000 de pagini tipărite, scrierea *Diadochos* n-a beneficiat de o ediţie critică integrală, sub această formă apărând până în prezent doar două părţi ale scrierii, şi anume cea îngrijită de Josef Polišenský, intitulată *Bartoloměj Paprocki z Hlohol, Oglinda Boemiei şi Moraviei* (Bartoloměj Paprocký z Hlohol, Zrcadlo Čech a Moravy), Praga, ELK (Národní klenotnice, vol. 19), 1941, şi cea apărută sub îngrijirea lui Eduard Petrů la Praga, în 1982, la Editura Odeon, intitulată *Bartoloměj Paprocký z Hlohol, Despre războiul cu turcii şi alte întâmplări – Culegere de texte din Diadochos* (O válce turecké a jiné příběhy – Výbor z Diadochu), Praga, Odeon, 1982. Această ediţie a lui E. Petrů este de interes pentru tema articolului de faţă.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

Înainte de prezentarea lor, considerăm utilă o succintă privire asupra vieţii şi activităţii autorului[1]. Ca scriitor, Paprocki aparţine nu numai literaturii polone vechi, ci şi literaturii cehe de la cumpăna veacurilor al XVI-lea – al XVII-lea, producţiile sale artistice în limba cehă[2] fiind reprezentative pentru proza cehă din perioada de tranziţie de la Renaştere la Baroc[3].

Scriitorul s-a născut în satul Paprocka Wola de lângă orăşelul Dobrzyń din Mazovia, într-o familie nobiliară scăpătată care mai deţinea în proprietate două sate: Głogoły şi Paprocka Wola – adică cele al căror nume figurează în titulatura sa nobiliară. Şi-a făcut studiile la Cracovia, dobândind o solidă cultură umanistă şi o bună cunoaştere a operelor clasicilor latini, îndeosebi ale celor ciceroniene. După absolvirea studiilor cu peregrinat pe la diferite curţi nobiliare, unde s-a făcut remarcat ca talentat făuritor de stihuri encomiastice, ocazionale, dedicate mecenaţilor, între aceştia numărându-se, de pildă, Petr Gorajski z Goraja, Stanisław Modliszewski ş.a. După moartea părinţilor, Paprocki s-a stabilit în reşedinţa familiei din satul de baştină, reuşind să adauge la bruma de avere două sate pe care le-a adus ca dotă Jadwiga Kozobudzka (m. 1572), o văduvă relativ înstărită cu care s-a căsătorit. Nepriindu-i viaţa de familie, şi-a reluat hoinăreala prin ţară, intrând, până la urmă, în serviciul magnatului Ondrzej Taranowski, care, în 1572, a condus o misiune diplomatică polonă la Ţarigrad. Ipoteza după care Paprocki ar fi făcut parte din suita conducătorului misiunii stă sub semnul îndoielii[4]. O vreme a trăit la reşedinţa din apropierea graniţei cu Moldova a marelui nobil Mikułasz Mielecki, pan al Poldoliei. În 1569, Mielecki a întreprins o incursiune militară în Moldova, unde, la 2 octombrie, l-a înscăunat domn pe Bogdan Lăpuşneanu, şi există presupunerea –

[1] La abordarea acestui subiect folosim datele oferite de lucrarea monografică fundamentală a polonistului ceh Karl Krejčí, intitulată *Bartoloměj Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle – viaţa, opera, forma şi limba operei* (Bartoloměj Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle – Život, dílo, forma a jazyk), Praga, 1946.

[2] Versiunea în limba cehă a scrierilor lui Paprocki au fost realizate de diferiţi traducători cehi. Despre cel care a transpus în cehă *Diadochos* se ştie că se numea Raphael Soběhrd Mišovský. Cf. K. Krejči, *op. cit.,* p. 6, 168.

[3] Cf. Jaroslav Vlček, *Dějiny české literatury, 1*, Praga, Čs. spisovatel, 1951, p. 416 şi urm.; Československá akademie věd (red. resp. Josef Hrabák), *Dějiny české literatury*, I, *Starší česká literatura*, Praga, Ed. ČSAV, 1959, pp. 345, 352.

[4] Cf. Karel Krejčí, *op. cit*., p. 36. Participarea lui B. Paprocki la misiunea diplomatică polonă la Ţarigrad, condusă de O. Taranowski este considerată certă în vol. *Călători străini despre ţările române*, II, Bucureşti, 1970, p. 404-405.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

neconfirmată însă de dovezi certe – că Paprocki ar fi luat parte la această campanie. Revenit în 1575 la moşia părintească, el a intrat un an mai târziu în slujba lui Ştefan Báthory (1533-1586), încoronat rege al Poloniei în anul 1576 şi care, între 1571-1575, fusese voievod al Transilvaniei.

Activitatea literară a lui Paprocki, desfăşurată în anii ’70 şi la începutul anilor ’80, s-a concretizat în publicarea a numeroase scrieri, între care ar fi de amintit îndeosebi culegerile de versuri intitulate *Scutierul* (Panosza, 1575), *Cercul cavalerilor* (Koło rycerskie, 1575), volumul de versuri şi proze *Cuibul virtuţii* (Gniazdo cnoty, 1578), precum şi scrierea conţinând versuri de proslăvire a stemelor şi blazoanelor nobiliare, intitulată *Blazoanele cavalerilor poloni* (Herby rycerstwa polskiego, 1584). În toate aceste producţii se face simţită influenţa creaţiei lui Mikułasz Rej z Nagłowicz (1505-1569) şi a lui Jan Kochanowski (1530-1584), contemporanul său[1]. Paprocki era un membru apreciat al societăţii de literaţi şi, totodată, de petrecăreţi, întemeiată de nobilul Staniław Pszonka la reşedinţa sa de la Babiń, din voievodatul Lublin („Rzeczpospolita babińska”). În această calitate, el s-a evidenţiat, între altele, ca autor a numeroase cântece de pahar şi de voie bună ce însoţeau desele excese bahice ale membrilor confreriei – cel mai de seamă dintre aceştia fiind Kochanowski.

Bartoloměj Paprocki era un catolic înfocat şi un adversar relativ moderat al protestantismului. El a sprijinit cu fermitate partida habsburgică, angajată în lupta pentru dobândirea tronului Poloniei, devenit vacant în 1586, prin moartea prematură a lui Ştefan Báthory. Paprocki a militat pentru alegerea ca suveran a arhiducelui Maximilian de Habsburg, opunându-se cu înverşunare – inclusiv prin câteva pamflete virulente la adresa cancelarului regal Jan Zamoyski – candidaturii la tron a principelui suedez Sigismund Vasa, susţinută şi, până la urmă, impusă de cancelar[2]. Pe deplin solidar cu politica promovată de membrii influenţei familii nobiliare Zborowski – duşmani neîmpăcaţi ai cancelarului –, Paprocki a participat alături de aceştia

[1] În scopul popularizării în Ţările Cehe a creaţiei artistice polone din vremea sa, Paprocki a inclus în culegerea de versuri proprii, intitulată *Noul divertisment* (Nová kratochvile), câteva poezii de Jan Kochanowski şi unele proze de Mikułasz Rej. Volumul a apărut la Praga în 1597, la imprimeria Annei Šumanová.

[2] Mânia manifestată de Jan Zamoyshi faţă de Paprocki se datora şi faptului că acesta publicase o compoziţie în versuri plină de invective la adresa sa, intitulată *Memoriu asupra fărădelegilor din Polonia* (Pamięć nierzadu v Polscze), dedicată marelui nobil ceh Vilém z Rožmberka (1535-1572), ambasador al împăratului Rudolf la curtea polonă.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

la bătălia de la Byczina (din 1588), soldată cu înfrângerea partidei politice a Habsburgilor şi cu lucrarea ca prizonier a arhiducelui. Pentru a-şi salva viaţa, Paprocki s-a văzut nevoit să-şi părăsească patria, aflându-şi refugiu în Ţările Cehe, unde – cum scrie Karel Krejčí (*op. cit.*, p. 47) „a mâncat pâinea amară a exilatului timp de douăzeci de ani" (între 1586-1606). La început a găsit găzduire în diferite reşedinţe ale unor mari familii nobiliare din Moravia, până la urmă stabilindu-se la cea din oraşul morav Kroměříž, a protectorului său, influentul episcop de Olomouc Stanislav Pavlovský[1]. După moartea acestuia, survenită în 1598, s-a stabilit la Praga, unde trăia în exil concetăţeanul şi prietenul său, nobilul Krystof Zborowski, care l-a sprijinit moral şi material. Şi-a dus traiul în diferite castele ale unor mari nobili cehi, de pildă, în cel din localitatea Bělá, al lui Aleš Berka z Dubé, şi în cel din Budyn, al lui Jan Zajíc z Hazmburka, unde în 1596 a încheiat redactarea scrierii sale *Diadochos*. Paprocki a reuşit să închege bune relaţii de amiciţie cu diferiţi reprezentanţi ai clerului romano-catolic praghez, inclusiv cu arhiepiscopul de Praga Zbyněk Berka z Dubé a Lípého, cu numeroşi literaţi şi oameni de cultură cehi şi a beneficiat de sprijinul concetăţeanului său, Michal Sędziwój ze Skorska, care, în calitate de astrolog, se bucura de trecere la curtea imperială[2]. La Praga a publicat câteva scrieri în limba cehă, reprezentând atât producţii originale, cât şi traduceri în cehă din creaţia sa artistică din tinereţe[3].

După moartea cancelarului Zamoyski (1605), regele polon Sigismund al III-lea Vasa a dat uitării atitudinea de adversitate din trecut a lui Paprocki faţă de el şi a aprobat revenirea sa în patriarhie, iar Wojczeh Giebułtowski, ambasadorul polon la curtea lui Rudolf al II-lea, care îi era prieten, a reuşit să obţină pentru el unele subsidii din partea cancelariei

[1] În anul 1595, episcopul Pavlovský a fost trimis de împăratul Rudolf la curtea polonă, cu un mesaj menit să-l convingă pe rege să participe la o mare coaliţie militară antiotomană, sub comanda împăratului. În acelaşi an, Paprocki a publicat în polonă scrierea sa cu accente propagandistice antiotomane, intitulată *Asalt asupra păgânilor* (Gwalt na pogany).

[2] Cf. Krejčí, *op. cit.*, p. 58.

[3] În 1593, a apărut la Olomouc, în versiunea cehă, realizată de Jan Vodička, scrierea în proză a lui Paprocki, intitulată *Oglinda slăvitului markgrafiat al Moraviei* (Zrcadlo slavného markgrabství moravského), în care autorul se ocupă de genealogia familiilor nobiliare ilustre din Moravia, de istoria mănăstirilor şi bisericilor romano-catolice, precum şi a aşezărilor urbane, iar în 1602 a văzut lumina tiparului, la Praga, culegerea de versuri intitulată *Parcul de vânătoare sau Grădina în care discută felurite vieţuitoare* (Obora neb Zahrada, v které rozličná stvoření rozmlouvání mají). Ultima sa scriere în limba cehă poartă titlul *Genealogia nobilimii sileziene* (Stambuch slezský) şi a apărut în 1609.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

imperiale. În 1606, Paprocki se stabileşte pentru o vreme la castelul de lângă oraşul Opole, al nobilului Jan Oderwolf, pentru ca, mai târziu, să-şi afle găzduire la diferite mănăstiri din ţară. S-a săvârşit din viaţă în cea de a treia zi a Crăciunului din anul 1614, la mănăstirea franciscană din Lvov, unde a fost înmormântat.

Revenind la tema articolului nostru, este de menţionat faptul că numai în două capitole ale scrierii *Diadochos* din cele cinci, câte figurează în ediţia lui Eduard Petrů (vezi şi *infra* nota 1), întâlnim referiri la evenimente româneşti, şi anume în capitolul intitulat *Cuvânt înainte privitor la războiul din Ţara Ungurească* (Předmluva o vojně v Uhřích; pp. 189-248 ale ediţiei lui E. Petrů) şi în cel cu titlul *Istoria evenimentelor din Regatul Ungar şi din alte părţi* (Historie o příbězích Království uherském i jinde; pp. 249-389 ale ediţiei E. Petrů). În primul capitol sunt menţionate evenimente care au avut loc în anii 1593 şi 1594, iar în cel de al doilea, în anii 1595-1597, desigur, şi cu referiri la perioadele anterioare, reprezentând, în esenţă, ultima treime a secolului al XVI-lea. Chiar dacă materialul este rânduit pe ani, luni şi, deseori, chiar pe zile, cele două capitole din *Diadochos* nu au însuşiri de cronică propriu-zisă. Ele aparţin mai degrabă literaturii de popularizare istorică a faptelor şi evenimentelor politice mai însemnate – în viziunea autorului –, care, în anii respectivi, s-au petrecut în spaţiul geografic central-european (Ungaria Superioară, Serbia, Slovacia) şi în cel adiacent (Transilvania, Banat, Ţara Românească, Moldova, Bulgaria). Scrierea *Diadochos* se adresa unui public avid să afle noutăţile privind mersul războaielor purtate de oştile imperiale habsburgice cu cele otomane, care ajunseseră primejdios de aproape de hotarul sud-estic al Ţărilor Cehe, provocând o mare îngrijorare în rândul populaţiei. De altfel, Paprocki însuşi nu se consideră pe sine istoric – în sensul obişnuit al cuvântului –, ci un *neoteric* – termen inventat de el pentru a-şi defini rolul pe care şi-l asumă: acela de relatator al unor fapte şi evenimente politice contemporane reale, la care însă n-a fost martor ocular, dar pe care le cunoaşte detaliat apelând la surse de informare credibile[1]. Există presupunerea că Paprocki şi-a extras informaţiile din foile volante şi broşurile cu apariţie neperiodică – precursoarele ziarelor de mai târziu – ce colportau, în epocă, pe lângă noutăţile de la curte şi ştirile de senzaţie (despre calamităţi, fenomene cereşti, fapte penale oribile etc.), informaţii referitoare la situaţia din zonele

[1] Cf. Krejčí, *op. cit.*, pp. 152, 172, 174 care îl consideră pe Paprocki primul jurnalist ceh. Cf. de asemenea, E. Petrů, prefaţa la ediţia sa a scrierii *Diadochos* (Praga, 1982), p. 16.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

de conflict armat şi care, negreşit, se întemeiau pe rapoartele militare cu caracter oficial ce parveneau la cancelaria curții imperiale pragheze. Ca apropiat al episcopului de Olomouc şi al arhiepiscopului de Praga, Paprocki a avut acces la arhivele cancelariilor celor două instituții bisericeşti, unde se centralizau informațiile trimise de preoții şi clericii rezidenți în teritoriile unde se desfăşurau luptele cu trupele otomane. Veşti cu privire la situații de pe front veneau în Țările Cehe şi prin corespondența cu cei de acasă, purtată de luptătorii din detaşamentele militare cehe, cum a fost, de pildă, cel de sub comanda nobilului Vilím Trčka z Lípy – eroicul apărător al fortăreței Hatvan de pe lângă oraşul-cetate Strigoniu din Ungaria Superioară (1595). Paprocki a consultat şi scrieri contemporane privitoare la luptele creştinilor cu otomanii, una dintre acestea, pe care Paprocki o menționează în *Diadochos* în mod direct, fiind *Mercurius Gallobelgicus*, în care sunt descrise evenimentele politice petrecute în diferite părți ale Europei, inclusiv în aria sud-estică, între anii 1588-1594, datorată lui Jansonius (Michael von Isselt), care a trăit în a doua jumătate a secolului al XVI-lea[1].

Evitând retorismul exprimării, în relatarea faptelor istorice Paprocki procedează ca un gazetar modern: el adoptă postura de reporter aflat la fața locului[2], dar ceea ce formează conținutul relatării sale nu este, propriu-zis, realitatea ca atare, ci produsul compilării proprii a informațiilor pe care le deține în legătură cu faptele şi evenimentele reale descrise. Această modalitate de redare artistică reprezintă un element de noutate în proza cehă de la cumpăna veacurilor al XVI-lea – al XVII-lea[3]. O constantă însemnată a artei sale de prozator „neoteric" este aceea de a lăsa să vorbească faptele, implicarea sa de ordin subiectiv sau emoțional fiind redusă la minimum[4].

În continuare, prezentăm în traducere proprie câteva fragmente ilustrative din textul ediției din 1982, îngrijită de Eduard Petrů, a scrierii *Diadochos*, cu indicarea paginii (paginilor) ediției: simbol E, p. 291 etc. Titlurile fragmentelor ne aparțin, la fel ca şi comentariile pe marginea fiecărui text în parte.

---

[1] Cf. Petrů, *prefața* la *Diadochos*, glosa de la p. 307.
[2] Petrů, *prefața*, p. 16.
[3] *Idem*, p. 12.
[4] Beletrizând realitatea istorică din ultimul deceniu al secolului al XVI-lea, Paprocki anticipează, într-un fel, metoda de creație artistică aplicată de reprezentanții literaturii factografice ruse (sovietice) din perioada avangardistă a anilor '20 ai secolului trecut (S.M. Tretiakov, S.I. Kirsanov, V.O. Perțov ş.a.), cf. şi Petrů, *op.cit.*, pp. 16, 18.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

E., p. 291

Asediul cetății Făgăraş

(1595) În ziua aceea, când trupele împăratului Rudolf şi cele ale Transilvăneanului[1] urmau să pătrundă în oraşul Fagarat (sau Faschrat), căci asediații doreau să se predea, paşa din Timişoara, împreună cu doi bei, le sosiră în ajutor, în fruntea unei oşti numărând zece mii de oameni. Aflând aceasta, orăşeni din cetate n-au mai respectat ceea ce promiseseră şi au început să se apere cu înverşunare.

De îndată ce au cucerit oraşul, transilvănenii s-au răzbunat pe locuitorii cetății, omorându-i pe toți, abia apoi apucându-se să-i atace pe păgâni, care s-au retras, salvele lor nepricinuindu-le creştinilor vreo pagubă.

În această luptă au fost luați prizonieri ambii bei, precum şi multe căpetenii turceşti, şi a fost capturată o pradă însemnată. Iar paşa din Timişoara abia a scăpat, cu vreo cinci sute de oameni ai săi. Din rândul transilvănenilor au pierit în bătălie doar treizeci.

E. pp. 307-308

Cucerirea cetăților Şiria şi Ineu

(1595) Cel de al doilea corp de oaste a principelui transilvănean a cucerit fortăreața denumită Vilageşvar (Şiria – n.n. T.P.), unde au pierit mulți turci. Principele a poruncit tuturor locuitorilor din principat să aducă mulțumire Domnului pentru această izbândă, iar o parte a oastei sale a trimis-o să ia în stăpânire oraşul Ineu[2], care se află pe drumul ce duce spre

[1] Supranume atribuit de Paprocki principelui Sigismund Báthory al Ardealului, frecvent întâlnit din Diadochos.
[2] În text: „do Jenny městа".

BDD-A24301 © 2007 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

Timişoara şi spre Alba-Iulia[1], acesta fiind cucerit după câteva zile de asediu. În cetate se aflau şase sute de turci, în afară de femei şi copii, conducătorul lor fiind Senšachus bek[2], care, după un sfat ţinut cu toţi ai săi, a predat oraşul creştinilor în ziua de 24 octombrie, pentru a nu pune în pericol viețile locuitorilor.

După ce au părăsit Ineul, în însoţirea unei trupe de escortă formată din călăreţi şi pedestraşi – solicitată pentru a le fi asigurată securitatea –, turcii din cetatea Ineului au luat drumul Pâncotei[3]. Însă cetele de haiduci din ţinut au cunoscut faptul că aceştia erau dinainte înţeleşi cu turcii din Timişoara şi Alba-Iulia ca grupuri de ostaşi musulmani să se ascundă în locuri tainice, pentru a ataca escorta turcilor din Ineu. Ca urmare, haiducii au năvălit peste aceştia, omorându-i pe toţi. Curând s-au ciocnit şi cu trupele otomane din Timişoara şi Alba-Iulia, luptându-se cu ele mult timp. Până la urmă le-au biruit, însă cu mari pierderi în rândul haiducilor.

În aceeaşi lună octombrie, la cererea sultanului Mahomed, hanul tătarilor a pătruns în Ţara Valahă[4] cu oaste numeroasă, dorind să-i supună militar pe moldoveni (*Valachy* – n.n. T.P.) şi să-l pună conducător al ţării pe sangeacul din Teiuş[5], aşa cum poruncise sultanul turcilor. Însă regele polon, aflând că tătarii vor să pătrundă în ţările creştine, şi-a îndreptat fără zăbavă oastea sa împotriva lor.

E., p. 263

Bătălia cu turcii de lângă Timişoara

În acelaşi an, 1595, sultanul Mahomed trimise la Buda un ceauş cu porunca de a-i mobiliza pe toţi în vederea declanşării războiului şi de a se îngriji de camparea trupelor în tabăra dinainte stabilită. Şi cine nu

[1] În text: „na cestě jdouc k Temešváru a k Julí”.
[2] De fapt, este vorba despre apelativul *sangeac-bei*.
[3] În text: „až do Penkudy”.
[4] Paprocki foloseşte în text sintagma *Valaská krajina*, prin care înţelege, de fapt, Ţara Moldovei.
[5] În text: „sendžak tejnský”. E. Petrů, îngrijitorul ediţiei, glosează adjectivul *tejnský* prin „din Teiuş“ – localitate ardeleană la nord-est de Alba-Iulia.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

îndeplineşte ordinul să fie pus în țeapă fără întârziere, iar soția şi copiii săi să fie înecați.

Ca urmare a acestei porunci, se strânse o mare oaste (otomană – n.n. T.P.) la Timişoara, cu scopul de a-l ataca pe principele ardelean. Comandantul suprem al oastei era paşa din Buda, iar acesta, ajungând la Timişoara, a pătruns şi în Țara Ardealului[1]. Însă Gestius Ferens[2], comandantul suprem al oastei transilvănene, cunoscând mişcările trupelor otomane datorită iscoadelor, şi-a aşezat oamenii într-un loc potrivit, aşteptându-i pe turci (să cadă în capcană – n.n. T.P.). Speranța nu i-a fost înşelată, căci, nu peste multă vreme, turcii, nimic nebănuind, au trecut prin acel loc, iar transilvănenii au sărit vitejeşte asupra lor, cu mari strigăte de luptă. S-a dezlănțuit, pe dată, o luptă crâncenă. Deşi aveau inima muiată de spaimă, fiindu-le primejduite viețile, păgânii s-au apărat cu mare îndârjire, dar oastea transilvăneană, îndeosebi maghiarii din rândurile ei, orbiți de furie, i-au ucis pe păgâni pe capete, încât puțini dintre turci au mai rămas în viață.

În bătălie a fost rănit de moarte şi beiul lor, pe care păgânii au reuşit totuşi să-l scoată din acel măcel, însă acesta muri pe drum. Comandantul (*hejtman*) Gestius i-a trimis principelui două steaguri turceşti şi o pradă bogată luată de la necredincioşi, precum şi un număr de capete retezate, după obiceiul cavalerilor.

În ziua de 24 aprilie (1595 – n.n. T.P.), în care principele ardelean trimise câteva mii de munteni şi moldoveni împotriva duşmanului[3], sosi pe neaşteptate vestea că turcii transportă echipament, armament şi provizii în tabăra lor, precum şi o mare sumă de bani. Pentru acest motiv, trupele acelea (formate din munteni şi moldoveni – n.n. T.P.) au fost trimise de îndată de principe la Dunăre, unde, peste câteva ore, au capturat trei galere turceşti cu

[1] În textul ceh: „...budínský baše vtrhl do země Sedmihradské".

[2] Numele în formă latinizată *Gestius Ferens* este greşit în cea de a doua parte a lui. De fapt, este vorba despre Gészthy Ferenc, comandantul militar (*hejtman*) al oraşului Deva, om de încredere al principelui ardelean Sigismund Báthory şi un conducător de oşti deosebit de talentat. Era unul dintre cei trei comandanți ai corpurilor de oaste transilvănene şi fusese în audiență la împăratul Rudolf, căruia i-a prezentat situația militară de pe fronturile din Banat şi Transilvania. N-a fost doar un militar de excepție, ci şi un om interesat de cultură, el numărându-se printre sponsorii tipăririi *Paliei* de la Orăştie (în 1582). Cf. Gheorghe Mihăilă, *Între Orient şi Occident – Studii de cultură şi literatură română în secolele al XV-lea – al XVIII-lea,* Bucureşti, 1999, p. 260.

[3] În text: „...kníže sedmihradský několik tisíc Valachů a Muldavanův proti nepříteli vypravil".

BDD-A24301 © 2007 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

tot ce se afla în ele. Iar de la turcii luați prizonieri au aflat că Ferat-paşa[1] a fost trimis la război în calitate de comandat suprem al unei oşti numeroase, că deja au fost construite podurile (pentru trecerea trupelor otomane peste Dunăre – n.n. T.P.), precum şi faptul că spahiii îl aşteptau pe paşă lângă oraşul Osijek[2].

E., p. 266-267

Primirea la principele Sigismund Báthory al Transilvaniei a ceauşilor sultanului şi a unei delegații bulgare

În această perioadă tulbure, în ziua de 17 a lunii mai (din anul 1595), în jurul orei şase dimineața, au venit la principele ardelean trei ceauşi ai sultanului, care i-au cerut, în numele suveranului lor, ca (ardelenii – n.n. T.P.) să redevină supuşi ai Porții, iar trupele otomane să poată trece din nou, nestingherit, prin țară. Iar dacă principele se învoieşte la această propunere trimisă de sultan prin aceşti trei legați ai săi, suveranul turcilor ar fi dispus să dea uitării toate nedreptățile şi pagubele pe care le-a suferit nu numai în Transilvania, ci şi în Moldova şi Valahia. De asemenea, suveranul de la Țarigrad se angajează să-i ierte de haraciul cuvenit atât în prezent, cât şi în viitor, iar principelui însuşi îi promite să-i acorde titlul de domnitor cu drept ereditar al țării sale şi încă în acel an să-l facă rege al Ungariei.

Principele n-a luat însă în seamă aceste făgăduieli, zicând că el are mai multă încredere în împăratul Rudolf decât în sultan, că se bizuie mai mult pe atitudinea de fidelitate față de suveranul creştin, decât pe promisiunile deşarte ale sultanului.

Nici nu ieşiră bine ceauşii din sală, că a intrat în audiență la principe o delegație bulgară, ai cărei membri se angajau în numele concetățenilor ca – în cazul în care principele continuă neabătut politica sa antiotomană şi este hotărât să pornească războiul împotriva turcilor –, ei, bulgarii, împreună cu toți luptătorii pe care îi pot mobiliza, vor trece de partea principelui, iar cele şapte trecători din munți (din Balcani – n.n. T.P.) vor fi curățate de trupele

[1] Este vorba despre Ferhad-paşa, mare vizir în anii 1591-1592 şi în 1595.
[2] În text: *Esek*.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

otomane şi vor fi întemeiate în acele locuri aşezări cu populaţie bulgară. În felul acesta (afirmau membrii delegaţiei bulgare – n.n. T.P.), toate ţările din jur – Valahia, Moldova, Transilvania, ca şi Bulgaria însăşi – vor dobândi securitate, iar păgânii nu vor mai putea aduce la Constantinopol echipament şi provizii în Ungaria nici pe uscat şi nici pe mare.

E. p. 266

Înlăturarea de la domnia Moldovei a lui Aron Tiranul şi înscăunarea lui Ştefan Răzvan (în 1595)

Însă voievodul valah[1] i-a trezit principelui transilvănean bănuiala că a căzut la învoială cu turcii pentru a încheia pace şi a-şi recâştiga bunăvoinţa acestora. De aceea sus-amintitul principe ardelean Sigismund a poruncit ca voievodul valah, împreună cu soţia şi copiii săi, să fie reţinuţi sub pază, deoarece acesta (Aron – n.n. T.P.) este înţeles nu numai cu păgânii, ci şi cu cardinalul Báthory, unchiul său, care complotează împotriva sa – după cum s-a aflat dintr-o scrisoare redactată de mâna acestuia. Iar în locul lui (al lui Aron – n.n.T.P.) l-a înscăunat pe Ştefan (Ştefan Răzvan – n.n. T.P.), omul său de încredere, care şi-a manifestat tot timpul devotamentul faţă de el.

E., p. 298

Pătrunderea lui Sinan-paşa în Ţara Românească Asedierea cetăţilor Târgovişte, Bucureşti şi Giurgiu

Încredinţându-i-se de către sultan o oaste de pedestraşi şi călăreţi în număr de 70.000 de luptători, Sinan-paşa a trecut Dunărea lângă oraşul Zoře

[1] Paprocki foloseşte frecvent cuvintele *Valaská země, valaský* (sic!) cu sensul de „Ţara Moldovei", „moldovenesc".

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

sau Giorga (Giurgiu – n.n. T.P.), iar de aici, de la fruntariile muntene şi moldovene (*sic!*), a trimis trupe în cele două teritorii, pentru a lua în stăpânire cetăţi şi oraşe. Şi au venit la el Hasan-paşa, Michal, voievodul moldovean[1] şi multe căpetenii ale turcilor şi tătarilor, iar, după sosirea acestora, Sinan şi-a îndreptat oastea spre Târgovişte[2], unde se afla o mănăstire bogată, transformată de turci într-o cetate bine întărită, prevăzută cu tunuri, praf de puşcă şi tot felul de materiale de război. El îşi pusese în gând să înceapă şapte campanii militare[3] pentru a alipi din nou la Imperiul Otoman Valahia, Moldova şi Ţara Ardealului. Numai că zeiţa Fortuna i-a fost potrivnică, ea surâzându-i Transilvăneanului şi a aranjat lucrurile în alt chip decât la cel la care se gândise Sinan-paşa.

.....

După intercalarea în text a unui pasaj referitor la un miracol petrecut în 1595 în localitatea Montagna, la vest de Padova şi la alte evenimente, Paprocki reia relatarea companiei militare a lui Sinan-paşa în Ţara Românească, p. 304-307.

.....

E., p. 304-307

Luând cunoştinţă de faptul că oastea păgână şi-a instalat tabăra lângă Târgovişte şi că paşa ţinea acolo sfat cu comandanţii săi cum să cucerească ţara, principele ardelean Sigismund şi-a mobilizat degrabă trupele şi a pornit împotriva lui Sinan. El şi-a campat oastea lângă primele sate întâlnite în cale după pătrunderea în Ţara Valahă şi a ordonat să se ridice acolo corturile. Şi iată, de lângă o stâncă denumită Stânca Domnească[4], ţâşni în zbor un vultur ce se roti deasupra oştirii, apoi se îndreptă spre cortul principelui, zburând un timp deasupra lui, ba înălţându-se cu repeziciune, ba coborând până aproape de pământ, după care se aşeză pe sol, nemaivoind să se ridice în

[1] În text: „Michal, vejvoda muldavský”. Este vorba de Mihnea al III-lea Turcitul, domn al Moldovei între 1577-1583 şi între 1585-1591.
[2] În text: „... sám se do Tergovisty obrátil” (sic!).
[3] În text: „A tu umínil jako sedem belli založiti”.
[4] În text: „Královská skála”.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

aer. Oamenii l-au prins şi l-au adus principelui, iar acesta, după ce l-a mângâiat, i-a dat drumul să se înalţe iarăşi în văzduh. La puţină vreme după această întâmplare, Ardeleanul a ajuns în apropiere de Târgovişte, încât ar fi putut străbate distanţa până acolo într-o jumătate de zi. După o perioadă de gândire, el a luat hotărârea să-i lovească pe păgâni, pregătindu-se să poarte o bătălie decisivă. În acest scop, i-a convocat pe căpitanii săi şi pe ceilalţi comandanţi de unităţi, zicându-le să se sfătuiască şi să stabilească în ce mod i-ar putea birui pe turci. Între timp, Sigismund s-a spovedit la preot şi a primit sfânta împărtăşanie. În acea după-amiază i-au fost aduşi doi oameni de ai noştri care scăpaseră din mâinile turcilor, iar aceştia i-au spus că, în urmă cu două zile, o mare spaimă cuprinsese întreaga tabără otomană, care mai înainte era sigură că îi poate învinge fără dificultăţi pe toţi creştinii. Iar acum, cu rugăminţi şi ameninţări, Sinan-paşa abia mai poate să ţină oastea în loc, căci toţi luptătorii (chiar şi ienicerii) sunt foarte dispuşi să o ia la goană. Cu toate măsurile luate de paşă, câteva sute de ieniceri au reuşit să dezerteze şi era limpede că Sinan-paşa nu mai este în stare să menţină pe poziţii trupele sale înspăimântate. Căci ostaşii dezertau fără măcar să fi văzut cum arată duşmanul la chip. Până la urmă, însuşi Sinan s-a alăturat trupelor fugare, nu înainte de a lăsa apărătorilor cetăţii (Târgovişte – n.n. T.P.) suficiente provizii şi material de luptă în cantitate corespunzătoare. Însă obiectele de preţ le-a luat cu sine. Cetatea Târgovişte – care mai înainte fusese mănăstire –, precum şi toate cele trebuincioase continuării luptelor cu creştinii, le-a lăsat în grija lui Hasan-paşa, a lui Michal, voievodul moldovean, care renunţase la religia creştină[1] şi a patru bei, împreună cu o oaste numărând în jur de patru mii de luptători. Iar paşa le-a promis că va veni în ajutorul lor cât mai curând. Isprăvind această treabă, paşa a plecat fără zăbavă la Bucureşti[2], oraş aflat la o distanţă de o zi călare de la Târgovişte, rămânând acolo şi aşteptând să vadă ce se va întâmpla.

După aceea a trimis o scrisoare paşei Hasan, îndemnându-l să reziste pe poziţii, iar, dacă nu reuşeşte, să părăsească cetatea cu oamenii săi şi să treacă Dunărea pe podurile ce fuseseră instalate peste fluviu. Scrisoarea căzu însă în mâinile creştinilor.

Principele transilvănean află astfel că păgânii au de gând să treacă peste Dunăre patru mii de femei valahe, împreună cu copiii lor, precum şi că aceşti captivi se află deja pe drum. Ca urmare, el a trimis în calea lor un

[1] În text: „... Michalovi, vejvodovi muldavskému, jenž byl od křestanův utekl".
[2] În text: „do Bukaresti" (sic!).

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

detaşament de ostaşi pedeştri încercaţi în lupte, iar aceştia i-au eliberat pe captivi şi i-au omorât pe turcii care îi escortau.

În ziua de 17 octombrie (a anului 1595 – n.n. T.P.), principele Sigismund, împreună cu oastea sa, au pus stăpânire pe tabăra turcească (de pe lângă Târgovişte – n.n. T.P.), în care au descoperit numeroase corturi de toată frumuseţea, multe turnuri, o mare cantitate de pulbere şi fel de fel de alte materiale, precum şi cămile şi alte dobitoace. A trimis apoi în cetate o solie, cerându-le apărătorilor să se predea.

Speriat de puterea militară a creştinilor, Hasan-paşa, neuitând de spaima lui Sinan, care, cuprins de frică, părăsise cu oamenii săi tabăra militară, se gândea să se predea pentru a-şi salva propria viaţă şi cea a ostaşilor săi, dar ienicerii rămaşi în cetate, în jur de două mii, s-au împotrivit, strigând că ei se vor opune forţei cu forţa.

Văzând această hotărâre a lor, Transilvăneanul a dat ordin ca cetatea să fie luată cu asalt, iar mai întâi zidurile ei să fie bătute cu tunurile, urmând ca după aceea trupele sale să pătrundă în cetate prin spărturile din ziduri şi peste dărâmături. Iar după cucerirea cetăţii să înlăture steagul turcesc şi să-l înlocuiască cu al său. A mai poruncit ca toţi turcii din cetate să fie ucişi, în afară de doi bei şi de Ali-paşa, pe care el însuşi îi luase prizonieri. În luptă a pierit şi voievodul moldovean, omorât de creştini pentru că şi-a trădat credinţa.

.....

Lăsând principele Sigismund în cetate trupe pentru apărarea acesteia, a pornit cu grosul oştirii spre Bucureşti, trăgând nădejde că îl va găsi acolo pe Sinan-paşa. Însă acesta, de îndată ce află de căderea Târgovişteі, neîncrezându-se în zidurile de apărare bucureştene, a lăsat în cetate o unitate militară cu 39 de tunuri şi cu material de război şi provizii în cantitate îndestulătoare. După care plecă degrabă la o altă cetate, denumită Georgium (*sic!*).

Deci sosi principele ardelean Sigismund la Bucureşti şi, fără a întâmpina o împotrivire armată serioasă, puse stăpânire pe oraş. După care trimise în grabă trupe pentru a-i nimic pe ostaşii turci fugari, iar ungurii[1], foarte mânioşi pe turci, pe mulţi i-au omorât pe drum. Principele a pornit apoi cu oastea sa, sperând să-l captureze pe Sinan în cetatea Giurgiului. Numai că lui Sinan nici un zid de apărare nu i se mai părea în starea să-i

[1] Mânia ungurilor era provocată de măcelurile în rândul populaţiei, săvârşite în Ţara Ungurească de trupele otomane.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

ofere protecţie, drept care nici în cetatea aceea n-a rămas, ci a fugit peste Dunăre mai înainte ca principele ardelean să-l ajungă la Giurgiu. Iar turcii se bulucira pe pod, însă acesta n-a rezistat sub greutatea mulţimii de fugari şi s-a prăbuşit, astfel că mulţi păgâni şi-au găsit sfârşitul în Dunăre. Iar Sinan-paşa de abia a reuşit să se refugieze pe insula din care, cu un an în urmă, fusese izgonit de creştini. Îngrozit foarte, el a putut, în cele din urmă, scăpa de urmăritorii săi, părăsind insula cu o barcă, în toiul nopţii.

Cetatea Georgium a fost împresurată şi bătută neîncetat cu tunurile, până când, prin spărturile din ziduri, luptătorii din rândurile creştinilor au putut pătrunde în oraş, luându-l în stăpânire. Aici creştinii au ucis treizeci de mii de turci, rămaşi în cetate, au capturat 40 de tunuri, precum şi numeroase materiale de război şi armament, suficiente pentru înarmarea a două regate – după cum se afirmă în scrierea *Mercurium Gallobelgicum*[1]. Au mai găsit acolo multe galere încărcate cu materiale de război, au eliberat din captivitate o mulţime de oameni, iar oastea principelui, bucurându-se de izbândă, s-a înapoiat la Bucureşti, încărcată cu o bogată pradă de război.

E., p. 313

Lupta de la Areni (din 14 decembrie 1595)

La începutul lunii decembrie (a anului 1595), când brăilenii[2] au înţeles că voievodul moldovean[3] are de gând să asedieze cetatea, aceştia au părăsit fără zăbavă oraşul, fugind peste Dunăre cu o asemenea grabă, încât aproape trei sute din ei s-au înecat în apele râului. Ei erau ultimii păgâni izgoniţi din ţară...

[1] După cum se menţionează în nota de la p. 419 a ediţiei lui E. Petrů, autorul scrierii citate de Paprocki este Michael von Isselt, pe numele său latinizat Jansonius (a trăit în a doua jumătate a secolului al XVI-lea). Scrierea sa redă evenimentele din Europa (inclusiv cele din sud-estul european) în perioada 1588-1594.

[2] Prin brăileni Paprocki înţelege aici ostaşii garnizoanei otomane din Brăila.

[3] În textul ceh apare peste tot atributul adjectival *valaský* (sic!), cu înţelesul de „moldovean, moldovenesc” (al) „Moldovei”: „... kteréhož on zemi Valaské podal za vejvodu” - ... pe care el îl instalase ca domn al Ţării Moldovei.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

Principele transilvănean era nemulțumit de faptul că polonii l-au înlăturat de pe tron pe Ştefan Răzvan, pe care el îl instalase ca domn al Țării Moldovei, aşezând în scaunul domnesc pe altcineva. De aceea, el a pus sub comanda lui Răzvan o parte a oştirii sale, formată din călăreți şi pedestrime, pentru a-l alunga pe domnitorul înscăunat în Țara Moldovei de poloni şi a-şi redobândi domnia. Dar, când s-a ajuns la ciocnirea armată, cu toate că s-a luptat vitejeşte, Răzvan fu luat prizonier de polonezi şi osândit să fie pus în țeapă, deoarece prima oară când fusese capturat şi pus în libertate i s-a atras atenția ca pe viitor să-şi folosească armele numai în lupta împotriva turcilor şi să nu le îndrepte niciodată împotriva creştinilor. Însă el, nesocotind avertismentul, s-a încumetat să verse sânge de creştin.

Asupra polonezilor Răzvan pornise cu o oaste ce număra 7000 de oameni, la rândul lor polonezii dispunând de 900 de luptători, comandant al acestora fiind nobilul Potocki din neamul Pilava, om de mare faimă la leşi. Când oştile beligerante s-au apropiat una de cealaltă, oastea ungurească (transilvăneană – n.n. T.P.) a fost avertizată de polonezi să nu înceapă a vărsa sânge de creştini, ci mai bine să folosească armele în lupta împotriva păgânilor şi să iasă din țară fără a-i aduce stricăciuni.

Dar ungurii au crezut că vorbele polonezilor arată doar teama acestora pricinuită de superioritatea numerică (a oastei transilvănene – n.n. T.P.) şi au început să-şi bată joc de ei, zicându-le: „Iată, târfele poloneze nu cutează să se înfrunte cu noi. Puneți-vă pe cap marame, ca femeile (să se vadă, de ce sunteți, în stare – n.n. T.P.)!" Auzind aceste vorbe de ocară, polonezii fură cuprinşi de o aprigă mânie şi, luând pe Dumnezeu ca martor, că fără voia lor trebuie să pună mâna pe arme, au hotărât ca mai întâi să intre în luptă moldovenii, căci nu aveau încredere în aceştia, iar ei, îndesându-şi coifurile pe cap, s-au aşezat în ordine de bătaie.

Însă moldovenii, care urma să străpungă prima linie inamică, punându-şi căciulile în vârful săbiilor, au încercat să se predea ungurilor. Văzând cum stau lucrurile, Potocki dădu poruncă ostaşilor de sub comanda sa ca mai întâi să-i ucidă pe moldoveni – aceştia fiind în jur de 500 de oameni – şi abia apoi să-i atace pe unguri. În acest fel, ei au făcut dovada că nu sunt dintre aceia de care râdeau ostaşii unguri. Din rândul trupelor ungureşti n-au rămas în viață prea mulți, dar pe fugari polonezii nu i-au mai urmărit, deoarece, între timp, Răzvan, conducătorul trupelor ungureşti fusese luat prizonier.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)

E., p. 236

Campanie militară turco-tătară împotriva lui Aron Vodă

(1595) Şi iarăşi, turcii şi tătarii au început o incursiune militară pentru cucerirea Țării Moldovei[1]. Iar Aron[2], voievodul moldovean, adunându-şi supuşii, le-a promis că le lasă toată prada pe care ei o vor captura de la păgâni după terminarea luptelor, căci domnitorul n-avea oaste multă, însă după această făgăduială numărul ostaşilor săi a sporit. Iar pe copii şi pe femei domnitorul i-a pus la adăpost, pentru ca păgânii să-şi închipuie că toată populația fuge de frică din calea lor, sperând că, în acest fel, turcii vor fi mai lesne atraşi să pătrundă în țară.

Iar tătarii prinseră curaj şi năvăliră în țară din toate părțile, începând s-o jefuiască. Însă Aron sări cu oastea sa împotriva lor, luptând până ce acesta ajunse în mijlocul trupelor tătare, răzbindu-le în ziua aceea în trei locuri. Şi au pierit 12.000 şi au fost luați prizonieri o mie. Iar domnitorul a luat apoi sub stăpânire cinci cetăți turceşti, aşezând în ele trupele sale. A pus, de asemenea, stăpânire pe ținutul Bobravei (?), care se întinde de la Dunăre înspre munte pe o lungime de 26 de mile şi tot atâtea în lățime.

La curtea suveranului turc se afla unul pe nume său Jankula, fiul voievodului cu acelaşi nume[3], care l-a rugat pe sultan în repetate rânduri să-i dea un corp de oaste sub comanda sa, făgăduindu-i să cucerească Țara Moldovei şi să-l predea pe Aron legat fedeleş lui Mahomed. Sultanul s-a învoit la aceasta şi a poruncit lui Jankula să meargă în fruntea unui corp de oaste numărând zece mii de călăreți şi pedestraşi, pe care însă a pus-o sub comanda directă a lui Ibrahim Hasan-paşa. Numai că Aron Vodă era pregătit să-i întâmpine, având oastea sa strânsă şi o mulțime de cazaci în ajutor. Cam la o milă distanță de Dunăre s-a încins o bătălie aprigă cu păgânii, iar Aron Vodă a obținut victoria asupra lor. Şi au pierit în luptă 8.000 de turci, iar cucerirea taberei otomane s-a soldat cu capturarea de prăzi fără număr.

---

[1] În text: „... dobytí Valaška (sic!).

[2] Aron Vodă, supranumit Tiranul, a fost domn al Moldovei în două rânduri: între septembrie 1591 – iunie 1592 şi între octombrie 1592 – aprilie 1595.

[3] Era fiul lui Iancu Sasul. care domnise în Moldova între noiembrie 1579 – septembrie 1582.

BDD-A24301 © 2007 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:22 UTC)